

Surt al mercat el llibre que analitza 'Destino': quasi 50 anys de periodisme

'Destino ja és història'

Carles Geli i Josep Ma. Huertas publiquen *Les tres vides de 'Destino'*, text que combina la investigació periodística i la història oral i on es reflecteixen els problemes i les realitats d'aquesta revista mítica.

Quan va morir el 1985 per darrera vegada, no va merèixer ni tan sols l'article obligat de condol de la desaparició de la que havia estat *més que una revista*. És clar que tampoc el 1980 havia estat objecte de res semblant quan havia mort per segona vegada, de fet la *vegada* més important, la que havia durat des del 1939 fins al 1980.

La història de *Destino*, el setmanari que el premi Nobel Vicente Aleixandre havia qualificat de "el primer documento de la época", apareix aquests dies en un llibre coeditat pel Col·legi de Periodistes de Catalunya i la Diputació de Barcelona, i del qual són autors els periodistes Carles Geli (Barcelona, 1963) i Josep Maria Huertas (Barcelona, 1939). El llibre, que va ser guardonat amb el primer premi Rovira i Virgili, que convoca el diari *Avui*, es titula *Les tres vides de 'Destino'*, i combina la investigació periodística amb la història oral, el buidatge d'hemeroteca i els articles i llibres que han tocat d'alguna manera els problemes i les realitats de la revista.

DE BURGOS A BARCELONA

Les tres vides de 'Destino' és un títol que al·ludeix a les tres etapes del setmanari. La primera va començar a Burgos, quan catalans falangistes van crear un setmanari que servís de vincle de comunicació entre els catalans dispersos per raons de la guerra a la zona rebel. Va durar just cent números, del 6 de març de 1937 al 26 de gener de 1939, quan Barcelona va caure en poder de Franco cap al final de la guerra civil. El llibre aporta alguns textos de l'època i una curiosa llista de col·laboradors amb pseudònim i la seva correspondència amb els noms autèntics.

Ja aleshores va ser director de seguida, des del número 38, un jove periodista de tebi origen catalanista, Ignasi Agustí, que havia treballat al diari *L'instant* i havia publicat un parell de llibres de poemes en català. Josep Vergés, un altre dels catalans de primera hora a *Destino*, recorda que Agus-

tí va esdevenir, amb el pas del temps, "un espanyolista furibund. Nosaltres vam tornar a ser el que érem en acabar la guerra, però a ell semblava que li havien girat el cervell".

El nom de *Destino*, que havia estat idea de la dona d'un dels fundadors, Josep Maria Fontana, agafava una de les idees fonamentals de Falange, la de *la unidad de destino en lo universal*.

ALIADÒFILS, PERÒ...

Una aportació important dels autors és l'anàlisi dels textos dels anys quaranta, que proven a bastament que *Destino* va anar esdevenint certament un setmanari aliadòfil, però no des del primer moment, com sempre s'havia dit i manté Josep Vergés, sinó més tard, cap a la tardor del 1942. "Va ser més o menys poc després de la desfeta alemanya a El Alamein" —afirma convençut Néstor Luján, director del setmanari entre 1958 i 1975—. "Abans era impossible. Estava tota la premsa massa vigilada..."

La reproducció de textos pro-hitlerians al nostre llibre és prou expressiva. El canvi d'actitud del setmanari va indignar els falangistes, que s'adonaven de dues coses: la primera, que perdien el control d'una revista que, equivocadament, creien seva; i la segona, el creixement de la tendència aliadòfila. Un assalt a la redacció per part d'un falangista anomenat Chinchilla i uns companys seus, i més tard l'empresonament del periodista Santiago Nadal per un article de portada ("Verona y Argel") que criticava els crims polítics dels dos costats, foren seriosos tocs d'atenció a *Destino*.

El setmanari havia tornat a sortir el mateix 1939, pel 24 de juny. Els amos eren de fet Josep Vergés, que seria ben aviat l'home fort, i Ignasi Agustí, que ocuparia la direcció teòrica. Agustí va marxar a Suïssa a mitjan 1942 i va tornar molt monàrquic. "Em va regalar un retrat de Don Juan com si fos el del Sant Pare, i el vaig llençar a la paperera", recorda Álvaro Ruibal, director

Portada del primer número de la revista, quan aquesta es feia a Burgos.

Luján i Jiménez de Parga, en un descans del judici davant el Tribunal d'Ordre Públic, el 1968.

del setmanari durant l'any i mig (octubre 1942-març 1944) que Agustí va estar a l'estranger.

Destino va optar per jugar altres cartes, a més de la internacional tan destacada en els anys de la segona guerra mundial. La principal va ser la cultural, per a la qual ben aviat va comptar amb firmes d'importància. Paral·lelament, va tenir la brillant idea de crear un premi de novel·la en castellà —en aquells temps era impossible una altra cosa—, les bases del qual es van inspirar en el premi Crexells. Així va nàixer el premi Nadal.

El premi va ser batejat amb el nom Nadal en record d'Eugenio Nadal, un dels redactors de primera hora de la publicació i germà d'un altre periodista que hi col·laborava, Santiago. Ignasi Agustí explica en les seves memòries, *Ganas de hablar*, les dificultats del primer guardó. Agustí recorda com el darrer dia d'admissió d'originals va arribar el paquet que dins portava la novel·la d'una desconeguda, Carmen Laforet. Contra tot pronòstic —s'havia fet moltes il·lusions de guanyar el premi Cèsar González Ruano—, *Nada*, que així es deia la novel·la de Carmen Laforet, va es-

devenir el primer premi Nadal. Naixia així una tradició que donaria a la novel·lística espanyola alguns títols importants i consolidaria la carrera dels seus autors (Gironella, Delibes, Cunqueiro, Sánchez Ferlosio...).

Un altre dels ingredients que Vergés i Agustí van saber posar a la revista va ser el barcelonisme, que venia a substituir el catalanisme proscrit.

Les cartes al director, com a novetat poc corrent en aquells temps, i firmes il·lustres componien la resta de la recepta. Entre les firmes destacava amb llum especial la de Josep Pla.

PLA, DE VERGÉS A PORCEL

De 1940 a 1975 Josep Pla va escriure 2.077 articles sota l'epígraf *Calendario sin fechas*. El primer de tots va sortir abans, el 30 de setembre de 1939, i es titulava "*La sonrisa española*". Era una mena de cant a la neutralitat durant la guerra mundial. Pla tocava tots els temes amb amenitat, intel·ligència i, per descomptat, una bona dosi de reaccionarisme. Tot i això, tenia clares les idees per a *Destino*, com quan escrivia a Josep Vergés als anys 40 a propòsit de l'únic almanac que va treure el setmanari:

"Podríem fer grans diners amb l'almanac si el féssim barat i per pagesos i mariners (...), però suposo que la vostra intenció és fer una colloneria literària amb l'estil residual de la Falange, que és el que impera al setmanari."

Així és com a poc a poc, sense plantar cara al sistema, *Destino* s'allunyava dels orígens i creava la seva pròpia identitat. Com intel·ligentment diria Dionisio Rídruejo, els catalans de seny, els catalans que havien renegat de la República i havien donat suport explícit o tàcit a Franco, reconeixien *Destino* com si fos cosa seva.

LA MARXA D'AGUSTÍ

El 1956 *Destino* va agafar el seu model estètic, les portades negres i carmins que havia dissenyat el suís Erwin Bechtold i que li donarien un segell ben característic. Un any més tard, Ignasi Agustí entraria en crisi amb el seu soci. La lluita entre els dos, amb el Ministeri d'Informació i Turisme intentant desequilibrar-la cap a Agustí, acabaria amb la victòria de Vergés. Agustí s'havia allunyat massa de la revista, i els col·laboradors es van posar al darrere de Vergés. El 13 de setembre de 1957 *Solidaridad Nacional* donava notícia puntual de la venda: cinc milions, segons el diari del Movimiento.

José Ma. Fontana i Ignasi Agustí, fullejant un dels primers exemplars de *Destino*.

Cinc peces-clau en la revista dels anys 40. D'esquerra a dreta: Vergés, Agustí, Pla, Brucet i un jove Néstor Luján.

Publicació en tres volums

Relaciones sobre el estado de las diócesis valencianas

Néstor Luján va succeir Ignasi Agustí en la direcció de *Destino*. En el centre, Baltasar Porcel, que es convertí en l'home clau de *Destino*. A la dreta, Josep Pernau, director durant l'any 1977.

Ignasi Agustí no va perdonar mai: "...fui arrancado de *Destino*, al que consideraba hechura mía". Poc temps després, era nomenat director Néstor Luján, que ja treballava al setmanari des de 1943. Començava una altra època que duria *Destino* a esdevenir una revista d'oposició, entre altres raons perquè els fills dels que havien guanyat la guerra eren en bona part joves estudiants que aviat llegirien el *Manifiesto Comunista* i militarien al Sindicat Democràtic d'Estudiants de la Universitat de Barcelona com si fos un nou evangeli.

EL 'DESTINO' EXPEDIENTAT

La nova època va tenir el seu moment d'or el 1966. La nova Llei de Premsa deixava en mans del director el que fins ara estava en mans dels funcionaris: la censura. *Destino* va intentar jugar amb els límits de la llei i se'n va dur un mínim de nou expedients en tres anys. Els expedients atacaven per tots els flancs, i més des del moment que *Destino* es va transformar en la punta de llança legal contra el rector de la Universitat de Barcelona, l'infaust García Valdecasas. Va fer falta, però, un parany, per donar un colp més fort. El 28 d'octubre de 1967 la revista incloïa una carta titulada "*El catalán se acaba*". "Havíem d'haver-nos adonat que era una trampa, però ens va semblar que provocaria un devesall de cartes en defensa del català", rememora Luján.

Això comportaria dos mesos de suspensió de la publicació, i el moment de màxima popularitat.

QUAN EL PRESIDENT PUJOL ERA EDITOR

El 1974 Jordi Pujol va considerar que

era arribat el temps de fer política. Pel novembre havia creat, juntament amb un grup de fidels, Convergència Democràtica de Catalunya a Montserrat. Un mes després, entrava al consell d'administració d'*El Correo Catalán* de forma oficial. Per la mateixa època arribava a un acord per comprar el setmanari *Destino*. Segons Josep Vergés, va decidir vendre'l perquè estava cansat. "Li vaig dir que jo ja havia fet prou. Ara et toca a tu agafar el relleu." Per una quantitat superior als 40 milions Vergés li va vendre aquell setmanari nascut a Burgos que havia esdevingut una revista especial, amb un segell de qualitat.

Quan la va comprar Pujol, ja s'albiraven símptomes de crisi. La societat estava canviant, i el final de la dictadura arribaria amb moltes coses, entre elles els setmanaris d'oposició, com ara *Cuadernos para el dialogo* i *Triunfo*. *Destino* no va poder escapar a aquesta crisi immerescuda però esperada. Noves fórmules, més modernes i menys carregades del llast de l'antifranquisme, van donar pas a setmanaris com ara *Cambio 16*.

De tota manera, *Destino* va intentar posar-se al dia. De la mà d'un confirmat Néstor Luján en la direcció, es va constituir una mena de consell de redacció que intentava dotar el setmanari d'una estructura més professional, menys fet a base d'articles i col·laboracions de prestigi. Problemes de desconfiança entre el consell de redacció i la nova propietat van fer inviable el camí. Un article crític envers el PSOE, firmat per Josep Ramoneda, i una portada amb un biquini teòricament agosarat, van ser les gotes d'aigua externes que van fer vessar un vas ja ple d'articles prohibits (Antonio Franco, Alfonso Carlos Comín...) i actituds desconfiades.

Luján va dimitir, el consell de redacció

s'hi va solidaritzar, el secretari del consell, Carlos Pérez de Rozas, va ser destituït, i els periodistes demòcrates van contraatacar publicant allà on podien informacions i comentaris àcids contra Pujol. El nomenament de Baltasar Porcel per a substituir Luján no va contribuir precisament a paliar les diferències.

El període Porcel no va servir per a aixecar la publicació. Els suposats marxistes van ser arraconats i hi van entrar simpatitzants anarquistes.

BAIXEN LES VENDES

Si el 1974-75 es venien 44.447 exemplars com a mitjana, el 1976-77 se'n venien només 38.070. Pel maig de 1977 Porcel va deixar la direcció i hi va entrar Josep Pernau, un veterà professional que va intentar de nou tornar a la línia informativa. "Però el setmanari estava en hores baixes", recorda Pernau. Deu mesos després, Pujol citava de matinada Pernau a casa seva per oferir el setmanari a l'Associació de la Premsa de Barcelona, que presidia aquell. L'operació no va qualificar, i un altre diari en hores baixes, *El Noticiero Universal*, se'n va fer càrrec.

El setmanari, esmorteït i sense futur, va morir el 2 de juliol de 1980, quan arribava al número 2.230.

"Perquè jo era massa vell ja —assegura un Vergés nostàlgic—. Per fer un setmanari no cal més que quatre idees i ganes de treballar. La gent que comprava *Destino* només volia saber quina pel·lícula venia veure, quina exposició valia la pena, i què pensàvem de política internacional, espanyola i catalana. Però no volia comunistes a la portada."

Carles Geli
Josep Ma. Huertas